

מסורת וחדשנות - העיקר הוא הפרופורציה

לא גבוהות, עליהן מגדלים גפני יין. בין הגבעות מישור ובו מרכז העיר: תחנת הרכבת הראשית, המדרחוב העיקרי, בריכת מים עם ברבורים וברווזים הצדים פירווי לחם שמעניקים להם פנסיונים וילדים בשפע, והתיאטרון הממלכתי שהיה פעם, כאשר שטוטגארט היתה בירת ממלכת וירטמברג, "מלכותי".

עד ראשית שנות ה-60 לא נחשבה להקת הבאלט של שטוטגארט למשהו מיוחד. כמו בכל הערים המרכזיות של גרמניה, פעל שם תיאטרון ממשלתי, מסורתי ובלתי מעניין, ובו מחלקות לדראמה, לאופרה ולבאלט. אבל משהוזמן לשם מלונדון הכוריאוגרף הדרום אפריקני ממוצא יהודי (לא לפי ההלכה, כי אביו היה מבני ברית ולא אמו), ג'ון קרנקו, התעוררה היפהפייה הנמה, ותוך שנים מעטות הפכה שטוטגארט למוקד העולמי של הבאלט החדש.

הלהקה, שכבר ביקרה בישראל פעמים לא מעטות, מביאה עכשיו את הגרסה של המנהלת האמנותית הנוכחית שלה, מרסיה היידה, לבאלט הוותיק על אודות הנערה הישנה 100 שנה עד שנשיקת נסיד מעוררת אותה לחיים. את הגרסה הזו של האגדה הרומנטית מייחדת הגישה של הכוריאוגרפית. היידה משתמשת ביצירה הרוסית בת 100 השנה, של הכוריאוגרף מריוס פטיפה מסנט פטרבורג, אבל מרשה לעצמה חופש בעיצוב הדמויות.

בגרסה המקורית, הפיה הרעה קאראבוס מקללת את הנסיכה שזה עתה נולדה בשל עלבון מדומה - על שלא הזמנה לנשף ההולדת של יורשת העצר - ומנבאה שעם הגיעה לגיל 18 תדקור את אצבעה בכישור ותשקע בשינה עמוקה, עד שנסיד יפה יעורר אותה. במקור תפקיד הפיה הרעה הוא רגעי ופורמלי, ואילו בנוסח של באלט שטוטגארט הוא הופך למרכזי, ומסתם התגלמות הרוע נעשית הפיה הרעה דמות תלת ממדית.

את קאראבוס מגלם הרקדן האמריקני הוותיק, ריצ'רד קרייגון. הוא נהנה מהרשות שניתנת לו במקרה זה ללבוש שמלה מפוארת מאוד ולגלם את הרשע בסיפור. אם תרצו, סיפורה של הנסיכה אורורה אינו אלא סיפור ההתעוררות המינית. הכישור החד הוא סמל פרוידיאני

מאת ג'ורא מנור

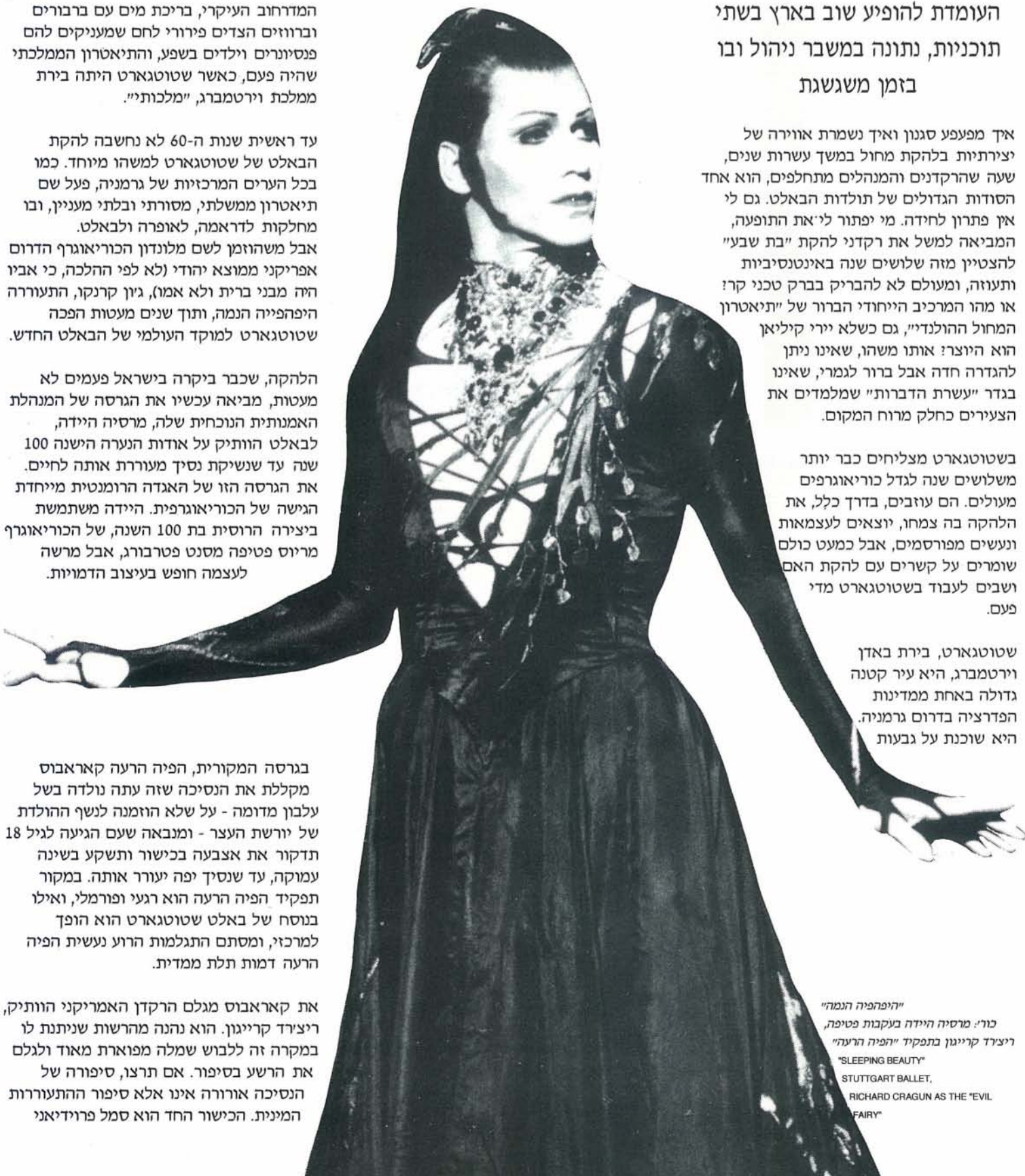
להקת "באלט שטוטגארט", העומדת להופיע שוב בארץ בשתי תוכניות, נתונה במשבר ניהול ובו בזמן משגשגת

אך מפעפע סגנון ואיך נשמרת אווירה של יצירתיות בלהקת מחול במשך עשרות שנים, שעה שהרקדנים והמנהלים מתחלפים, הוא אחד הסודות הגדולים של תולדות הבאלט. גם לי אין פתרון לחידה. מי יפתור לי את התופעה, המביאה למשל את רקדני להקת "בת שבע" להצטיין מזה שלושים שנה באינטנסיביות ותעוזה, ומעולם לא להבריק בברק טכני קר? או מהו המרכיב הייחודי הברור של "תיאטרון המחול ההולנדי", גם כשלא יירי קיליאן הוא היוצר? אותו משהו, שאינו ניתן להגדרה חדה אבל ברור לגמרי, שאינו בגדר "עשרת הדברות" שמלמדים את הצעירים כחלק מרוח המקום.

בשטוטגארט מצליחים כבר יותר משלושים שנה לגדל כוריאוגרפים מעולים. הם עוזבים, בדרך כלל, את הלהקה בה צמחו, יוצאים לעצמאות ונעשים מפורסמים, אבל כמעט כולם שומרים על קשרים עם להקת האם ושבים לעבוד בשטוטגארט מדי פעם.

שטוטגארט, בירת באדן וירטמברג, היא עיר קטנה גדולה באחת ממדינות הפדרציה בדרום גרמניה. היא שוכנת על גבעות

"היפהפייה הנמה"
כור: מרסיה היידה בעקבות פטיפה,
ריצ'רד קרייגון בתפקיד "הפיה הרעה"
"SLEEPING BEAUTY"
STUTTGART BALLET,
RICHARD CRAGUN AS THE "EVIL
FAIRY"

ובמסגרת הסדנא של "החברה ע"ש נובר" - יוצר באלטים מפורסם, שפעל בעיר הגרמנית בשנות ה-50 של המאה השמונה-עשרה. שם חיבר ופירסם את ספרו "מכתבים על אודות הבאלט", שהשפיע מאוד על התפתחות הבאלט הדרמטי. השחקן האנגלי הגדול דייוויד גאריק כינה אותו "השקספיר של הבאלט", והעובדה שבשטוטגארט התחדש כעבור מאתיים שנה הבאלט העלילתי המודרני מצדיקה את קביעתו.

מכל מקום, תחת שרביטה של מרסיה היידה המשיך באלט שטוטגארט להוות חממה ובית אימון ליוצרים צעירים, שהיו לאמנים חשובים. כך החל שם בראשית שנות ה-80 בילי פורסיית, כיום מנהלו החדשני של "באלט פרנקפורט", ואחריו הגיע תורו של מי שהיה אז ילד ממש,

בשטוטגארט מצליחים כבר יותר משלושים שנה לגדל כוריאוגרפים מעולים. הם עוזבים, בדרך כלל, את הלהקה בה צמחו, יוצאים לעצמאות ונעשים מפורסמים, אבל כמעט כולם שומרים על קשרים עם להקת האם ושבים לעבוד בשטוטגארט מדי פעם

"בחלל הריק", כור: רנטו זנלה
"EMPTY SPACE"
CHOR.: RENATO ZANELLA
STUTTGART BALLET

אווה שולץ, כיום הכוריאוגרף הראשי של באלט לייפציג.

בהם לא מסתיימת הרשימה: רנאטו זנלה, רקדן איטלקי שהגיע לבאלט אחרי קריירה של שחקן כדורסל מצטיין, הפך לכוריאוגרף מרתק כשהיה עדיין רקדן מן השורה. את עבודתו הראשונה עם הלהקה הוא יצר עבור מרסיה היידה וריצ'רד קרייגון - שני הכוכבים הגדולים ובעלי המוניטין, שהסכימו לשמש לו שפני ניסיון. העבודה היתה מצוינת, אך הצטיינה לא רק בתנועה אלא גם בחוצפה. הנושא היה לא פחות ולא יותר - התהפוכות שידעו יחסיהם האישיים של מרסיה וריקי - כפי שהכל מכנים אותם, ומי שידע את הרכילות הבין במה עוסק הבאלט של זנלה...

זכרי מובהק, וכל אחד חופשי לפרש את תפקיד המיניות בחיי הנערה כרצונו, עד שמגיע תור האהבה האמיתית, המסיימת את תקופת ההתבגרות.

ההפקה הנוכחית מפוארת ביותר ויש לקוות שהשטוטגארטים יביאו לתל אביב את כל הפאר הזה שעיצב יורגן רוזה, אחד מגדולי המעצבים בגרמניה, ותהיה לנו הזדמנות לחזות בבאלט מסורתי בלבוש חדיש, אבל גם נאמן למסורת.

אחרי מותו של ג'ון קרנקו בשנת 1974, בדרכו חזרה מסיור ניצחון מהמם בניו יורק, חששו הכל שתקופת הזוהר של באלט שטוטגארט עומדת להסתיים. שכן קרנקו העלה מחדש את קרנה של הלהקה, בעיקר כשחידש את הבאלט העלילתי אחרי שכבר הספידו אותו. הבאלטים השקספיריים שלו, "אילוף הסוררת", "רומיאו ויוליה" ויצירתו לפי הרומן בחרוזים מאת פושקין "יבגני אונייגין", יצקו משמעות חדשה במושג "באלט עלילתי".

הכוריאוגרפיה הדרמטית שלו התמקדה במספר דואטים מרכזיים בכל אחת מעבודותיו, שהם מפגשים משתנים בין הדמויות הראשיות. כך נוצרה רקמה ניגודית של אנסמבלים (תמונות המוניות) צבעוניים, צורניים, מצד אחד, וסצינות רגשיות ובעלות משמעות עמוקה ביחסי הדמויות מצד שני, לרוב בצורת דואט.

לא מזמן ראיתי, בפעם המי יודע כמה, את "יבגני אונייגין" והמופע הבליט את כל החיוב והבעייתיות של "באלט שטוטגארט" כיום.

הלהקה היתה מלוכדת והדור הצעיר, שהחליף את הוותיקים מימי קרנקו בתפקידים המרכזיים, הוא אמנם מיומן ומוכשר אבל נעדר אותו אבק כוכבים שציין את ריצ'רד קרייגון, אגון מדסן ומרסיה היידה עצמה.

"מה לעשות, לא רק בבאלט עבר זמנם של כוכבים...!", אומר קרייגון. הזמנים השתנו, וכיום הטכניקה של הרקדנים הצעירים מצוינת, אבל אין בהם הייחוד העושה אמן מעולה לכוכב זוהר.

קרנקו הצטיין בראייה נבואית ממש. הוא יכול היה לזהות באמנים בראשית דרכם את הפוטנציאל שלהם להפוך לכוכבים. כשהחל את דרכו בשטוטגארט וערך מבחנים ללהקה המחודשת שהוא הועמד בראשה, הגיעה לשם רקדנית מברזיל, לא יפת תואר ולא מפורסמת, שרקדה בקור-דב-באלט של הלהקה לא חשובה ביותר, מרסיה היידה. הנערה האלמונית כבשה את ליבו של קרנקו והוא הציע לה להיות הפרימה באלרינה שלו - להפתעת הכל, ובעיקר להפתעת היידה עצמה.

אחרי מותו בלא עת של קרנקו - טרם מלאו לו 50 - ניהל במשך שנתיים את הלהקה בשטוטגארט היוצר האמריקני שעבד לא פעם עם "בת שבע", ג'ן טטלי. הוא עסק בעיקר

ביצירות שלו, שהיו מעולות לכל הדעות, ולא ידע איך לשמר את האוצר שהוריש לו קודמו. בתום כהונתו של טטלי התמנתה מרסיה היידה למנהלת אמנותית "לתקופת ביניים", כמין ממלאת מקום.

איש לא האמין שהבאלרינה השברירית תהיה מסוגלת לנהל להקה גדולה ולהעלות אותה מחדש לדרגה בינלאומית. אבל התברר שהיא מסוגלת לכך, והלהקה פרחת בשנות ה-80 כפי שלא פרח מעולם.

היידה המשיכה מסורת חשובה ביותר של קרנקו: היא גידלה כוריאוגרפים צעירים בלהקה, שיצאו לעצמאות אבל שבו לשטוטגארט ליצור. בימי קרנקו חניכיו המצטיינים היו ג'ון נוימאייר, כיום מנהל "באלט האמבורג", ויירי קיליאן, שחידש את פני הבאלט ההולנדי. שניהם עשו את צעדיהם הראשונים בשטוטגארט, בעידודו של קרנקו

ההפקה הנוכחית מפוארת ביותר ויש לקוות שהשטוטגארטים יביאו לתל אביב את כל הפאר הזה שעיצב יורגן רוזה, אחד מגדולי המעצבים בגרמניה, ותהיה לנו הזדמנות לחזות בבאלט מסורתי בלבוש חדיש, אבל גם נאמן למסורת

כוכבים עליונים אי אפשר להצמיח באופן מלאכותי, או שהם נגלים או לא, אבל ניהול להקה בגודל של להקת שטוטגארט ועם מוניטין כשלה דורש את מלוא המרץ והמחשבה. אולם מרסיה היידה קיבלה על עצמה לנהל להקת באלט ביבשת הולדתה - דרום אמריקה, והיא מחלקת את זמנה בין אמריקה וגרמניה. מצב דברים זה מזכיר את מנהלי התזמורת היושבים על שניים-שלושה כיסאות של מנהלים מוסיקליים. חייהם עוברים במטוסים ואת ניהול הם מבצעים דרך הטלפון והפקס. בעיני רבים מאוהבי "באלט שטוטגארט" זה אינו מצב בריא. מרסיה היידה דוחה את הטענות,

מנהלת את הלהקה. לזכותה ייזקפו גם הקשרים שקשרה עם אחדים מהיוצרים הגדולים בימינו, בין השאר, מוריס בז'אר, שמרבה ליצור עבור שטוטגארט או מעביר לשם יצירות שלו, ובעיקר של הנס ואן מאנו ההולנדי, אחד היוצרים הגדולים ביותר בתחום הבאלט החדיש.

בשבועיים של שהותי בשטוטגארט נכחתי בערב המוקדש כולו לוואן מאנו, מופע מעולה לכל הדעות, בביצוע הבאלט מאת בז'אר לפי "חליל הקסם" של מוצרט, שיש בו כוריאוגרפיה מעולה אבל מלל מיותר, ובביצוע של "יבגני אונייגין" מאת קרנקו.

מלבד אלה בוצעו באותו ערב: יצירה מאת רנאטו זאנלה, העומד להתמנות למנהלו האמנותי של באלט האופרה של וינה בעונה הקרובה, ועבודה מאת נאצ'ו דואטו הספרדי, חניך להקתו של קיליאן בהאג. העבודה של דואטו הסתיימה במחול חדש מאת סטפן טוס, כוריאוגרף צעיר והתקווה הגדולה של הבאלט בגרמניה.

טוס הוא יליד וחניך מזרח גרמניה לשעבר, שעובד בעיקר בדרזדן, ויש לו כבר בגיל צעיר שפה משלו. לשטוטגארט הוא הביא את גרסתו ל"החתונה" מאת סטרבינסקי. התנועה היתה עשירה ובעלת מרקם מלא חיוניות. למוסיקה המוכרת הוא הוסיף עוד קטע מאת ארוו פארט (המלחין החביב על נהרין ועל קיליאן), ולפי התוכנית התרחשו על הבימה יחסים מורכבים בין שתי המשפחות המתחתנות. התוכן המשפחתיולוגי הזה נותר אמנם על דפי התוכנית בלבד כי, כמאמרו של פרדריק אשלטון הבריטי, "אין כל דרך להסביר בתנועה שזו אחותה הבכירה של חמותי", אבל זה לא הפריע לי ולצופים האחרים להתלהב מעבודתו של היוצר הצעיר ומהביצוע המעולה של רקדני שטוטגארט.

"הסימפוניה השביעית של בטהובן"
כור: אויווה שולץ, באלט שטוטגארט
"BEETHOVEN'S SEVENTH SYMPHONY"
CHOR.: UWE SCHOLZ
STUTTGART BALLET

אבל גם למסתכל אובייקטיבי מצב הדברים נראה טעון תיקון.

אלא שאיש אינו יודע מי יוכל להחליף את היידה כמנהל אמנותי של באלט שטוטגארט. מי שמהמר על קרייגון שוגה. הוא לא קורץ מחומר שמנהלים עשויים ממנו. הוא ממעט להופיע על הבימה, על אף שהוא עדיין רקדן מרתק, ומתחיל לשמש מדריך לרקדנים צעירים.

בבאלט הרוסי קיימת מסורת מצוינת; רקדנים מעולים משמשים מדריכים (לא מורים בשיעור הטכניקה היומי) הנפגשים אחד על אחד עם רקדנים צעירים שמתכוננים לקראת תפקידים מוכרים, שהקשישים ביצעו בשעתם. העברה כזו של הדרכה בתחום תפקידים מסוימים יוצרת מסורת, ומאפשרת לצעירים להגיע לחקר

איש לא האמין שהבאלרינה השברירית תהיה מסוגלת לנהל להקה גדולה ולהעלות אותה מחדש לדרגה בינלאומית. אבל התברר שהיא מסוגלת לכך, והלהקה פרחה בשנות ה-80 כפי שלא פרחה מעולם

הסודות הזעירים, אבל החשובים מאוד, של ביצוע כל תפקיד ותפקיד.

מרסיה היידה מעודדת צעירים בלהקה ליצור. למשל, בסיור הלהקה בארץ נחזה בעבודה של רקדן בן ארצה, ברזיל, רוברטו דה אוליברה. אך לא רק את זה יש לזקוף לזכות האופן שבו היא

וכך, יחד עם תחושה שתקופת היידה עומדת להסתיים, על אף שלה חוזה חתום עד שנת 2000 ושאיש אינו יודע מה ילד יום, זו להקה חזקה מאוד, בעלת רפרטואר מגוון ובית יוצר יחד במינו של כוריאוגרפים צעירים - "אסכולת שטוטגארט", או אם תרצו, "אסכולת קרנקו".

